

Gelijke kansen

Niet-Westerse allochtonen moeten een eerlijke kans krijgen om te participeren aan de Nederlandse samenleving en in de aldus aangegane verbindingen een deel van hun identiteit te vinden, zonder hun eigen herkomst en hun eigen geloofsopvattingen te hoeven verloochenen. Dat is de belangrijkste boodschap van het recente rapport 'Identificatie met Nederland' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).¹ Een voorwaarde daartoe is dat ze niet de hele tijd worden vastgepind en geëtiketteerd op hun allochtoon-zijn, want dat noodt alleen maar tot uitsluiting (door de ontvangende samenleving) en tot een neiging bij de nieuwkomers zelf om perspectiefloos in hun schulp te kruipen.

Wie voor een dubbeltje geboren is, wordt nooit een kwartje: voor vele niet-Westerse allochtonen is dat helaas een ervaringsfeit. Ze moeten ontelbare hindernissen nemen om zich aan hun beroerde omstandigheden te ontworstelen. Maar we moeten ons niet blindstaren op hun allochtoon-zijn, zegt de WRR. We moeten zakelijk kijken naar de hindernissen die kansarme autochtonen en allochtonen moeten overwinnen om een volwaardige plaats in de samenleving te verwerven. Welke factoren maken iemand kansarm?

1. Achterstandsleerlingen. Nederlandse basisscholen krijgen extra geld/personeel voor *achterstandsleerlingen*: leerlingen waarvan de ouders een laag opleidingsniveau hebben.² Voorheen golden als bijkomende voorwaarden dat de ouders tevens een laag inkomensniveau hadden én tot een *culturele minderheid* behoorden.³ Men let er dus niet meer op of de leerlingen tot de niet-Westerse allochtonen behoren.

In Vlaanderen krijgen scholen voor basis- en voortgezet onderwijs extra personeel als het ouderlijk gezin van een uitkering leeft en/of als de moeder een laag opleidingsniveau heeft en/of als de thuistaal niet het Nederlands is.⁴ In de Vlaamse systematiek is het dus evenmin van belang of de leerling tot de niet-Westerse allochtonen behoort, maar naast het opleidingsniveau van de ouders worden er twee specifieke criteria gehanteerd: laag inkomensniveau en achterstand in de Nederlandse taal.

2. Kinderzorg in Vlaanderen. De Vlaamse centra voor *Jeugd en Gezin* registreren kansarme gezinnen met jonge kinderen. Daarbij worden zes criteria gehanteerd. Behalve naar een laag opleidingsniveau en een laag inkomensniveau van de ouders, wordt ook gekeken naar de inkomensbron (precaire tewerkstelling, werkloosheid van beide ouders of van de alleenstaande ouder, werkzaam in Sociale Werkplaats), huisvesting (verkrot, ongezond, onveilig, te klein, te weinig nutsvoorzieningen), laag stimulatie niveau van kinderen (waaronder ook niet of onregelmatig volgen van kleuteronderwijs, moeilijkheden inzake de verzorging van de kinderen) en gezondheidssituatie van het gezin (waaronder ook chronische ziektes of handicaps en gebrek aan kennis van of deelname aan de gezondheidszorg).⁵ Van kansarmoede wordt gesproken als een gezin op ten minste drie van deze zes criteria laag scoort.

3. Cultuurgebonden 'soft skills'. Een waardevol element in de WRR-analyse is dat leden van culturele minderheden tegen de hindernis aanlopen dat ze niet beschikken over de soft skills die nodig zijn om succesvol te functioneren in relatie tot leden van de mainstream-cultuur. Een klassiek voorbeeld is dat het in sommige culturen onbeleefd is om mensen van hogere rang recht in de ogen te kijken, terwijl de neergeslagen ogen in de Nederlandse mainstream-cultuur als onbeholpen of zelfs onbeleefd worden beschouwd. Deze hindernis kan slechts worden geslecht als de maatschappelijke segregatie van de leden van subculturen wordt doorbroken en ze in de gelegenheid worden gesteld in allerlei sociale verbanden (waaronder arbeidsverbanden) intensief kennis te maken met de mores die in de mainstream-cultuur heersen.

Dit probleem treedt niet alleen bij niet-Westerse allochtonen op, maar ook bij kinderen en adolescenten uit kansarme autochtone gezinnen. Oplossing van dit probleem vereist bijkans een Münchhausen truuk: je komt er niet uit tenzij je je er aan je eigen haren uit kunt ophijsen. Misschien dat stages nog het meest helpen.

4. Maatschappelijke uitsluiting. We hebben 't over factoren die iemand kansarm maken, die (in zekere mate) een hindernis vormen om hogerop te komen en volwaardig te participeren in de samenleving. En we zoeken daarbij naar factoren waarmee niet-Westerse allochtonen weliswaar verhoudingsgewijs vaak geconfronteerd worden maar waar ook anderen onder te lijden hebben. Men kan dan denken aan discriminatie op grond van ras of huidskleur, nationaliteit of land van herkomst, religieuze of politieke overtuiging, geslacht of seksuele geaardheid, lichamelijke of zintuiglijke handicap, leeftijd. Ook kan men

denken aan stigmatisering op grond van woonplaats (bv. zigeuners, daklozen), strafblad, psychiatrisch of drugsverleden, werkzaamheid in de prostitutie.

Behalve regelrechte uitsluiting en discriminatie is er ook nog zoiets als het ontbreken van insluiting (inclusion). Bijvoorbeeld als 'normale' mensen er op geen enkele manier blijk van geven te onderkennen dat er ook 'a-normale' mensen bestaan en als ze hen het gevoel geven er niet bij te horen. Waarom moeten Molukse Nederlanders juichen over de V.O.C.-mentaliteit van 'onze' voorvaderen?

5. Voorwaardelijke insluiting. Het complement van maatschappelijke uitsluiting is gedwongen assimilatie. We zullen je als één van de onzen aanvaarden, mits je alle relaties met je 'achterstandsmilieu' verbreekt, je oorspronkelijke taal en subcultuur en je religieuze overtuiging afzweert en jezelf geheel aanpast aan de heersende mainstream-cultuur. Geëist wordt dus dat je je totaal vervreemdt van je 'roots'. Dat is een hoge prijs, want daarmee vervreemd je je ook van een wezenlijk deel van jezelf. Eigenlijk kan men in dat geval niet van een *volwaardige* plaats in de samenleving spreken. Volgens de WRR mag een moderne samenleving een dergelijke extreme vorm van inburgering niet van haar burgers eisen.

6. Gedwongen werkloosheid. Het verrichten van betaald werk (bij voorkeur met een passende weekbelasting en ook passend bij het behaalde opleidingsniveau) is een bron voor loopbaanontwikkeling, persoonlijke ontwikkeling, levensvreugde en zelfrespect. Jongeren die geen stageplaatsen kunnen vinden of die ten gevolge van hun lage opleidingsniveau niet aan de bak komen op de arbeidsmarkt, zijn *ten gevolge daarvan* kansarm. Langdurige werkloosheid is een ernstige hindernis om iets van je leven te maken en volwaardig te participeren in de samenleving. Bij deze stelling moet wellicht worden aangekend dat ouderlijke taken, mantelzorg en vrijwilligerswerk ten onrechte een lagere status hebben dan betaald werk: ook daarin kan men z'n levensvervulling vinden.

Moeten leerlingen *gelijke* kansen op het verwerven van kennis, inkomen en macht krijgen? Nee, het is nu eenmaal zo dat sommige leerlingen niet zoveel talent hebben en/of niet zoveel steun uit hun ouderlijke omgeving krijgen. En sommige leerlingen zijn ook niet bereid of in staat de inspanning te leveren die nodig is om hogerop te komen. Maar men mag wel van de samenleving vragen dat zij kansarme leerlingen, die meer hindernissen moeten overwinnen om hogerop te komen, een steuntje in de rug geeft. Geïnspireerd door het WRR-rapport *Identificatie met Nederland*, heb ik hierboven de factoren trachten te inventariseren die aangepakt of gecompenseerd zouden moeten worden als men hen voldoende kansen wil geven om een volwaardige plaats in de samenleving te verwerven.

Wes Holleman
weblog onderwijs 27-9-2007
www.onderwijsethiek.nl

¹ <http://www.wrr.nl/content.jsp?objectid=4094>

² <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?conceptid=2510>

³ http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/_unique/_concept/default.htm?postinguid=%7B2D7B0A13-0A10-4A4E-847C-1FBEFF73D40D%7D&concept=Culturele+minderheid

⁴ <http://forum.politics.be/archive/index.php/t-39120.html>

⁵ http://www.kindengezin.be/Images/De_kansarmoederegistratie_binnen_Kind_en_Gezin_tcm149-46958.doc